

Az ígéret könyvei. Bálint Tamás: *Hibalista* – Dobai Bálint: *Titántorkú Sámson* –
Négy fiatal alkotóról Horváth László Imre: *Nézd, havasak a fák, tél van* – Noszlopi Botond: *Örkény besírna*, Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2018.

Régebben a generáció szó az életkort jelölte, s azt fejezték ki általa, hogy egy ember nemzés és születés (genere) révén jön létre. Meghatározták a generáció időtartamát is; az időt az életkor mértékével tagolták. A mai értelmezésben a generációk nem születés, hanem diagnózis révén jönnek a világra, kinevezetnek, dekrétumok által kovácsoltatnak össze, a világhoz való viszonyuk egységességére és azonosságára ítéltetnek.

Négy könyv van előttem, mindegyik a Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft. kiadásában jelent meg, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia programjának keretén belül. Mind a négynek harmincas évjárátú a szerzője, vagyis egy generációhoz s egy szelleméghajlathoz tartoznak, ha ezen immár cselekvő szubjektumot értünk, amely néven nevezhető tapasztalatokkal bír, megteremti saját különös korszemlémet, konfliktusba keveredik (keveredhet) más generációkkal, egyáltalán: sok minden történik vele. Egy vonzó verseskötet, egy Löwy Árpádnál ezerszer jobb „metálra” hangolt Arany-performansz, egy Örkénybe bújó, de nagyon egyedi „groteszkiáda” s egy filmszerűen pergő kisregény a pillanatnyi kínálat, amelynek műveit kezemben tartom.

Sorjában haladva: Bálint Tamás *Hibalista* című kötete régi és új verseket tartalmaz. Ígéretes költő, mondhatnánk, de nem biztos, hogy csak attól jó, hogy megtanulta a költészet mesterségét. Attól jó, hogy lassan megtanulja a nyelv szótári egészét, s egyre inkább övé a nektáros anyanyelv is. Az élet hibás döntéseiről, tévedéseiről, lelki nyavalyáiról szól a könyv, olykor visszafogottan, máskor kissé ironikusan, önkritikusan, de él nélkül. Néha azt érezzük, hogy az optimizmus és a pesszimista gondolatok között hajózik a költő, tehát követi a napi életet. Ami fontos: Bálint Tamás ismeri a szakmát, tudja alkalmazni a kötött formákat, kevés szabadverset ír, hiszen ez utóbbi olyan is lehet – tudjuk –, mint „a háló nélküli teniszezés”. Az irodalom a szellem átkaroló mozzanata. A gondolkodás manőver-rendszere, amelyben lehet az innen

és onnan is előtántorgó kérdésekre és hiányokra közelíteni. A kérdés az, hogy a vevő, az olvasó mennyire és mi módon dudálja belé az így megkapott – elébe tett – lírikusi világkottákba a szuflát és a dallamot. Bálint Tamás megtanulta a verskészítést, s gondolatai is megfogják az egyre nyájasabb olvasót. Fokozatosan ér el a villonládától a köznapibb, nyugodtabb, olykor halványan misztikus lírai darabokig, néha olyan virtuóz futamokat teremtve, mint a *Clodiákhoz* című versében, amelyből néhány sor is villanyütés módjára hathat az olvasóra:

*Hóba vizelt szó lenne csak, s elolvad a hűség?
 – a vértet, ahogyan ölti rám a szolgál, tétlenül
 tűnődöm. Nem a nyilaktól retteg, ki a derűs ég
 alatt csatába indul, hisz a pajzsra nem kerül,
 majd hazatérve az üres ágy fogja visszavárni.*

Horváth László Imre *Nézd, havasak a fák, tél van* című kisregénye (s a könyvben a prózához szorosan kötődő versek) olvasása közben az jut az ember eszébe, hogy ez egy déja vu világrögzítés és kihatása; az 1970-es években már minden megvolt, ami itt leíródott, s nyilván előtte és utána is. Ezek az események, valamint a kommentároknak tűnő közlések onnan vétettek, ahol Császár István, Dobai Péter, esetleg Csörsz István s mások – a '70-es évek prózáiról magyar nemzedéke – játszottak főszerepet, és mozdították meg az irodalmi kánont. Ez nyilván keveset változott az évtizedekkel; a tartalom és a forma hasonló, a megélt élmények is köztes-európaiak. A nyelv viszont pompás. Egyszerű, de mégis emelkedett: viszi magával az olvasót, aki eleinte azt gondolja, hogy Courts-Mahlert lapoz, de néhány epizódban hamarosan dosztojevszkiji mélységeket talál. Egy szerelmi háromszög köré sűrűsödő meneküléstörténet kisregényét olvashatjuk, érzelmes-visszafogott írást, ahol olykor a derű oldja a feszültséget. Kitűnő forgatókönyvet lehetne belőle írni, a történet kellően megvágva filmnek is érdekes lenne.

A kis kötet végén a szerző „magyarázó” versei mintegy összefoglalják, summázzák az olvasottakat:

*Mégis azt hiszem, mindannyian így
 öregedünk meg
 lassan csak összeáll a kísérlethordánk,
 a holtak tekintete
 és a még valahol élő elveszett nőink arcélei
 töltenek meg*

*minden helyiséget, ahova még behúzódnánk,
szerencsére
mindig hibázunk, nem ők azok, ilyenkor
könnyebb a légzés, talán hátra van még ez-az,
egyéb történetek.*

(A bolyongás)

Dobai Bálint most közelít Aranyhoz, mikor sokan leírják (s talán még az irodalomtankönyvekből is kiírnák) a magyar költészet egyik legnagyobb alkotóját. Könyve, a *Titántorkú Sámson* metálmítosz Toldi köpenyében, páros rímű, felező tizenkettesekben, az erdélyi vonulat Kovács András Ferenc-féle, tőle eredeztethető (valójában már Weöres Sándor szerepjátékaihoz visszanyúló), erős alkotás – Csillag István szemtelenül ütős, művészileg egyenrangú illusztrációival. Szellemes, sziporkázó irodalmi belső-berkenye; a szerző otthon van minden eszközben és módban. Nem is a történet érdekes önmagában, a lényeg a poétikai megvalósítás – nem érzünk semmiféle lírai terepsüllyedést, csak ötletek sziporkáznak, professzionálisan felfűzve egy szellemvonalra. Sőt, a tartalom talán nem is olyan lényeges itt, mint a forma. Dobai elhitte azt, hogy a mesterségbeli tudás fölülírja a kamaszmentalitással megvert irodalmak képzelgését – vagyis a költészet csak akkor a magyar irodalom fő áramvonala, ha jó.

Triviálisak a fontosabb motívumok, párhuzamok a bibliai történettel, Arany *Toldijával*, ehhez jönnek az átlag (és idősebb) olvasó által talán kevésbé ismert metál-utalások. Az aranytorkú metálénekes történetének megírásához – ez nem vitatható – kiváltságos nyelvalkotó és nyelv-beleérező képesség kell, emellett erős öntudat és önismeret, valamint kökemény profizmus is:

*Milyen nyelven mondta, senki sem értette,
de mind hinni kezdtünk, nyilván ezért tette.
Nem is bírta el az ateista szöveget,
a valóság vászna, s mint a víz, ha követ
hajítanak belé, fodrozódott párat,
míg a tapasztalás határán túláradt,*

*s elménket kitörülő téridő-hullámon
eltűnt szemünk előtt Titántorkú Sámson.*

Noszlopi Botond Örkény-reinkarnációja erős újjá-élesztése az egypercesek műfajának: skiccek, egy- és másfél percesek sorjáznak a kötetben, egy látszólagos sodor mentén. Többnyire normakontrollal ellátott, ki-porciózott és nagyon átgondolt kis opusok ezek, szerzőjük új látószöge elementárisan hat arra az olvasóra, aki veszi ezt a rezgést, érzi ezt a klímát. (Még a lustos trágárság főműve, a *Vidéki anzix* című darab is – úgy, ahogy van – kezelhető, sőt, a mindennapokhoz a legközelebb álló szituáció.) A valóság átszínezése, a többértelmű, példázatosabb, asszociatív formák alkalmazása, az abszurd és a groteszk vegyítése a jellemzői ennek a stílusnak. Közös lényege ennek az öt-vozetnek, hogy minden ezt összetevő forrás és pólus a részleges diszharmónia jegyében mond el dolgokat, összehangolt vektoruk pedig a dinamizmus és a rövid analízis. Ez a poétika életszerűen ferde, a világot kíméletlen módszerekkel próbálja modellálni. „Tudja, nyomozó úr, nagyon szerettük volna, ha a nagyapa még egyszer láthatja az Alpokat életében, mindig nagy alpinista volt. Ezért gondoltuk, hogy a 87. születésnapján befizetjük ebbe az osztrák sítáborba. Arról igazán nem tehetünk, hogy a nagyapa feladta a küzdelmet a második este, és az Alpok között lemenő napba tekintve békésen itthagyt minket. (...) Három napot a mínusz tíz fokos hidegben simán ki kellett volna bírni a csomagtartóban” (*Autó extrákkal*).

„A meg nem nyugvók útja már kiadva, messzire / húzódjon, aki összébb nem – az ultimáta szóla, / akár a füttyögést is elnyomó harang, minek / vörösen elbukott a tornya” (*Vászon halakkal*).

Bálint Tamás víziója a miénk. Ahogyan Horváth László Imre prózájának a sodrása, Dobai mestercele és Noszlopi abszurdisztikus, gyilkos humorú vázlati is.

Ezzel a jórészt Erdély felől érkező jelenkori, fiatal magyar irodalommal az olvasó egészen biztosan csak gazdagodhat.

Kaló Béla